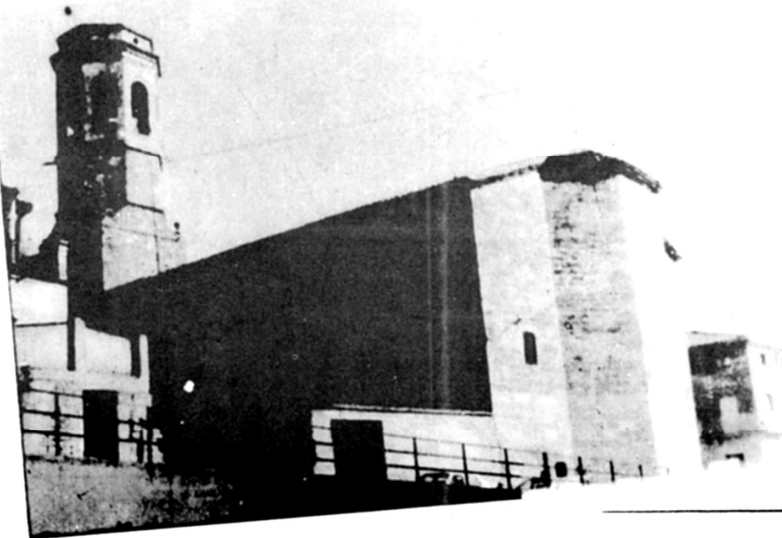

LA FEMOSA

ARTESA DE LLEIDA

ZONES * FESTES

NÚMER 90

DESEMBRE 1987

PÒRTIC

Arribat el Desembre i comprovem que encara seguim existint, malgrat tots els desànims que hem tingut de patir al transcurs de l'any, no deixa d'ésser un bon averany, malgrat que sigui només un bon averany amb aparència, perquè de fet, si volem ser sincers, hem continuat a lapura força; allò de viure per no morir, però el pensament posat en una fita, en una fita concreta per a deixar-ho correr tot. Som optimistes intentant de continuar un altre any, només un altre any i prou, ja que en aquest espai de temps la nostra revista arribarà (si no passa res d'imprevist) al número cent; al número cent de la segona època.

No és pas ara el moment de fer història. Ja en tindrem ocasió a la cloenda. Ara és el moment d'emprendre el camí que ens

portarà a assolir aquesta fita, sense vacilacions, sense defallències. Tenim clar que ens queda tot un any pel mig i que en aquest temps poden passar moltes coses, tantes que seria molt possible que els nostres desitjos es quedessin a mig camí, per això cal començar l'any amb optimisme. Nosaltres en som de mena d'optimistes.

Fa anys que LA FEOMSA ha sortit dei vegades cada any, i en tots aquests anys teníem la voluntat que el número corresponent a cada desembre fos una xifra rodona (50,60,70...) i sempre ens quedàvem amb un número menys (49,59,69...), enguany, però, hem aconseguit de treure onze vegades la revista al carrer i per això aquesta FEMOSA porta el número 90.

Com que sabem per experiència que assolir una fita que hom

s'ha proposat aconseguir amb molt de temps per endavant, sempre dóna complaença, nosaltres amb aquest número 90 ens sentim satisfets. Per això, ja des d'ara, ens proposem arribar al número 100 (fita cabdal dels nostres propòsits) segurs que amb l'ajuda de tots també podem as-

solir-lo.

Encara queda un any d'anar-nos trobant i de seguir parlant de tot això. Mentres tant, i aprofitant l'avinentesa d'estar a vigíles de Nadal, no podem perdre el costum ni la il·lusió de desitjar-vos un bon Nadal i un profitós i feliç any 1988.

EMPETITITS PER LA GRANDESA
DE L'ESTRELLA DE NADAL,
ESPEREM AMB JOIA ENCESA
DES D'AQUEST RACO D'ARTESA
EL MISTERI DE NADAL.

LA FEMOSA
REVISTA D'OPINIÓ
I D'INFOMACIÓ
LOCAL

Segona Epoca Nº 90
 Desembre 1987

EDITA:

Agrupació Cultural
 "La Femosa"
 Castell Nº 23
 Artesa de Lleida

DIPOSIT LEGAL:

L-264-1981

Els articles i opinions que apareixen a les planes de LA FEMOSA, reflecteixen únicament l'opinió de llurs signants.

AMB ELS SUPORT DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA.

ÍNDIX

PORTIC	1
NOTES I NOTICIES	4
DE LA PROTECTORA D'ANIMALS A L'ALTERNATIVA ECOLOGISTA per l'"Alternativa ecologista" . . .	7
UNA HISTORIA DE ROMA per Felip II	11
CAMINS DE REGRESSIO ? per Arna	13
EL BON NOM per Ramon Argilés	15
EL DIA QUE VINGUIS AMOR (poesia)	16
EN TONET CRESTOR (conte de reis) per A. Costafreda	17
¿CRITICA APASSIONADA DELS SISTEMES POLITICS DE DEMOCRACIA FORMAL I ECONOMIA CAPITALISTA ? per Felip Domènech	20
NADALES	26
FOLKLORE ARTESENC (del poble i dels carrers)	28

LES DITES DEL MES

Santa Llúcia la Bisbal, tretze dies abans de Nadal.- Per Nadal, un pas de pardal.- Per Nadal, cada ovella al seu corral.- Si Nadal és amb dilluns, festes amunts.- Per Nadal, qui res no estrenava res no val.- Si per Nadal al sol, per Pasqua al foc.- Per sant Esteve un pas de llebre.

NOTES I NOTÍCIES

FESTA DE QUINTOS

Enguany (com ja és costum d'ençà que es va deixar de fer el dia dels Innocents) els quintos ha triat un dissabte per a fer la seva festa. Concretament el dissabte dia 21 de Novembre. Com ja se sap, aquesta festa, consta de dues parts, una interna (només hi participen els xi-

cots de les lleves corresponents) i l'altra pública, on hi participa tothom. Per amenitzar la festa de cara al públic es va contractar l'orquestra "Girasol-Barralliure". La festa va acabar a altes hores de la matinada i la gent, sobretot joves, s'ho van passar d'allò més bé.

TROBADA DE SOCIALISTES

El diumenge dia 22 hi va haver a Artesa una trobada de militants del partit dels socialistes de Catalunya (PSC-PSOE) que va aplegar unes set-centes persones. pel dematí, a la Sala del Poble, hi va haver tot un seguit de parlaments dirigits, principalment, al sector agrícola d'aquest partit. Al migdia, i

en un gran magatzem fruiter del poble, van fer un dinar de germanor i més tard gresca i diversions.

Entre els dirigents del partit que van estar presents a Artesa hi havia en Raimen Obiols, en Josep Reventós, la Marta Mata... i també parlamentaris i alcaldes d'aquestes comarques.

BALLET A ARTESA

El dimarts dia 24 del passat mes, van actuar a la Sala del Poble d'Artesa, la companyia del "Real Ballet de Cámara de Madrid". Era una actuació molt esperada que no va decebre gens.

Els ballarins i ballarines van fer una actuació molt correcta que els artesencs els van agrair amb forts forts i continuats aplaudiments.

LA "PSICOESTÈTICA"

Com ja veníem anunciant de feia dies, els divendres dia 4 d'aquest mes, vam tenir a Artesa l'Encarna Parrenyo que, juntament amb un company seu, Antoni Gomés, ens va parlar de la "Psicoestètica" com amitjà vàlid per a aconseguir la independència de Catalunya. D'entrada el to (veu molt forta i ademans contundents) van sorprendre els assistents a aquesta conferència. Per un altre costat, moltes coses de les que van dir van agradar molt. Acabada la seva exposició

sobre el que pot representar la "Psicoestètica" per al nostre país, es va obrir un torn de preguntes que va durar prop d'una hora.

Al marge del que es va dir i discutir en aquesta conferència (que va agradar i desplaure alhora) hem d'assenyalar que potser a Artesa mai no s'havia fer una conferència que despertés tanta polèmica i que se'n parlés tant. Només per això, pensem, ja va estar positiu.

ASSEMBLEA DE POBLE

Per un assumpte puntual i a la vegada marginal dels afers normals del nostre Consistori, l'Ajuntament va repartir un full per les cses convocant els veïns a una reunió per a parlar d'una

tarifa sobre l'aigua potable que ha d'anar destinada a sifragar el "Pla de sanejament de la conca del Segre" que té en projecte la Generalitat.

aquesta reunió es va fer el

dimeçres dia 9, a la Sala del Poble, i hi va estar present el Delegat de Sanitat de la Generalitat, el qual va explicar el per què tots els consumidors d'aigua potable han de pagar un sobrecàrrec del cost d'aquesta per a fer possible el projectem de sanejament de les aigües residuals. aquest sobrepuig l'hau-

rà de cobrar el mateix ajuntament augmentant la quota als consumidors del poble. Es dóna el cas curiós, al nostre poble, que la Generalitat demana 8 pessetes sobre cada metre cúbic d'aigua potable gastats quan els artesencs només paguem a l'ajuntament 7 pessetes per la mateixa quantitat.

POSTAL DE NADAL

Com de costum (costum que va començar l'any 1974), l'Agrupació Cultural "La Femosa" ha editat una felicitació de Nadal perquè els artesencs puguem felicitar els nostres parents i amics amb una targeta feta a Artesa i per això mateix ben allunyada dels models comercials. Enguany aquesta felicitació representa, segons un magnífic dibuix d'en Ramon Farré, una campana revoltant en un finestral del nostre campanar i que, per la finestra, troquelada, es poden veure unes cases del poble d'Artesa que, al girar full es veu tot senser. Darrera la cam-

pana hi ha un verset que diu:

Revoltant en mig del finestral
diu la campana amb avidesa:
us desitgem des d'aquí Artesa
un bon i engrescador Nadal.

Val a dir que "La Femosa", amb aquestes felicitacions de Nadal, així com en l'edició de postals del Museu o del poble, mai hi ha cobrit les despeses que han originat les seves edicions, però amb tot, pensem que val la pena seguir fent-les perquè això suposa un enriquiment cultural pel nostre poble que, fet i fet, és el que tots seditgem.

DE LA PROTECTORA D'ANIMALS A L'ALTERNATIVA ECOLOGISTA

Aquest estiu que acabem de deixar, a Artesa, vàrem començar a funcionar un grup de gent que tenia com a objectiu crear una "Proctectora d'animals i plantes" i amb aquest nom se us va passar uns fulls informatius, per donar-vos a conèixer aquesta iniciativa. Comentant la qüestió ací i allà vàrem arribar a la conclusió que calia anar un xic més enllà i estirar i allargar més l'abast del mot "plantes" fins que obtinguéssim un regust més armoniós amb els moments actuals, així vàrem convenir que calia donar un corrent més ecologista al nostre grup, la qual cosa sembla que ens motiva a tots plegats. Així és com hem passat de ser un grup de "Protecció d'animals i plantes" a un grup que agafa també la vertent ecologista de les coses, en l'avinentesa que qualsevol grup ecologist es proposarà ben segur

de protegir els animals i les plantes perquè són integrants bàsics (a part de l'humà es clar) de l'ecosistema, mentre que no sempre una protectora d'animals tindrà com objectiu protegir l'ecosistema. De manera que, guiats per la idea de donar més perspectives al grup i obrir-lo a més gent, hem passat sense deixar de ser protectora d'animals a ser defensora del medi ambient i les plantes. I aprofitent, a més, que no estàvem encara legalitzats vàrem canviar el nom de "Protectora d'animals i plantes" pel de "ALTERNATIVA ECOLOGISTA D'ARTESA DE LLEIDA" (defensa, Medi, Animals i Plantes). Desitgem que aquest canvi sigui del gust de tots. La Qüestió de la legalització gairebé estaria enllestida si no hagués estat per aquest vanvi que ens va obligar a modificar els estatuts que ja teníem enllestits.

Si més no, pensem que la nova directriu s'ho val la pena, donat que ara tenim més marge d'acció. Us avancem la primera part dels estatuts (que tracta sobre els animals) perquè tant els socis com els simpatitzants n'estiguen informats. Una vegada publicada la segona part (defensa Medi i Plantes) ja us cridarem a una reunió per tal de fer les esmenes que us semblin oportunes.

La nostra situació actual és que estem en contacte amb la gent de la futura protectora d'animals i plantes de Lleida els quals ens han promès el seu ajut (recloent els animals que trobem perduts a Artesa) a part d'altres termes d'ajuda com informació... Anirem coordinats amb ells encara que restarem independents. Tenim pensat de for-

mar part també de la Federació Nacional de Protectores, la seu de la qual és a Barcelona i amb la qual ja manetenim un estret contacte. A part d'això hem entrat en contacte amb el grup "Natura" de Lleida, i el grup elologista "Gent Sana" també de Lleida. Totes les informacions que anem recollint ja us les passarem. I quan calgui, us cridarem a una reunió extraordinària. Respecte als Estatuts cal matisar que som conscients de les nostres limitacions actuals i que ara per ara les nostres activitats seran més aviat de tipus cultural, legislatiu i sanitari donat que l'apartat a) dels nostres estatuts i activitats assistencials només estem preparats per a complir els punts nevè, desè, onzè i dotzè.

Fins a una altra amics!

"Alternativa Ecologista"

ESTATUTS DE L'ENTITAT: "ALTERNATIVA ECOLOGISTA D'ARTESA DE LLEIDA"

(Defensa, Medi. Animals i Plantes)

TITOL I

DENOMINACIÓ, FINALITATS, DOMICILI I AMBIT TERRITORIAL

ARTICLE 1.- Denominació:

Aquesta Societat es constitueix i funcionarà amb el nom de: "ALTERNATIVA ECOLOGISTA D'ARTESA DE LLEIDA" (defensa, Medi, Animals i Plantes).

ARTICLE 2.- Finalitats i caràcter

L'activitat de la Societat tindrà caràcter benèfic, no tindrà finalitats de lucre i estarà encaminada envers la protecció dels animals, les plantes i el medi ambient.

ARTICLE 3.- Activitats Socials

Per a la consecució dels seus objectius es desenvoluparan activitats de caràcter assistencial, cultural, legislatiu i sanitari, de cara a la defensa i protecció del medi ambient, els animals i les plantes; és a dir la Natura en general.

I.- DEFENSA I PROTECCIO DELS ANIMALS

A) Activitats Assistencials

PRIMER.- Supeditats a les possibilitats econòmiques, instal·lar refugis per a acollir en ells els animals abandonats, eliminant el vagabundeig.

SEGON.- Acollir i tenir cura, dins de les dependències, dels animals de companyia pertanyents a amos(es) econòmicament febles que, circumstancialment i per necessitats peremptòries, hagin de separar-se momentàniament d'ells.

TERCER.- Procurar l'adopció dels animals sense amo(a) acollits als refugis o d'aquells que se'n tingui notícia, lliurant-los a persones responsables.

QUART.- Sacrificar l'excedent d'animals abandonats segons els mètodes més avançats d'eutonàsia per procediments no-dolorosos.

CINQUE.- Establir uns terminis de retenció d'animals al refugi, iguals, com a mínim, als assenyalats per les Ordenances locals tret de quan aquests siguin inferiors als assenyalats en altres Ordenances legals.

SISE.- Complir les normes higiènic-sanitàries previstes per al refugi i mantenir-lo d'acord amb els principis proteccionistes.

SETE.- De permetre-ho la situació econòmica de la Societat, instal·lar dispensaris per a atendre els animals, els amos(es) dels quals, no tinguin mitjans econòmics.

VUITE.- Si hom no té refugi propi, col·laborar amb els que en tinguin, vigilant que es compleixin els postulats proteccionistes

NOVE.- Desvetllar l'interés de les Autoritats respecte el compliment de la legislació vigent sobre protecció d'animals.

DESE.- Reclamar dels municipis la concessió de la recollida municipal d'animals, i, si no s'aconsegueix, assessorar-los per a la correcta realització d'aquest treball.

ONZE.- En tot cas, aconseguir dels municipis el lliurament de l'excedent d'animals abandonats per llur sacrifici.

DOTZE.- Fomentar, divulgar i participar en l'esterilització i castració d'animals domèstics, amb la finalitat de reduir el nombre d'animals no desitjats.

b) Activitats Culturals

PRIMER.- Divulgar els principis proteccionistes.

SEGON.- Impulsar la supressió d'actes de crueltat i violència damunt dels animals.

TERCER.- Incitar o bé recolzar les Autoritats, per tal que emprenguin campanyes sanitàries i culturals, a favor dels animals.

QUART.- Instruir la joventut envers el respecte que hom ha d'atorgar als animals i a la naturalesa en general.

CINQUE.- Instruir el públic en general sobre les atencions que han de rebre els animals domèstics.

SISE.- Establir concursos per a fomentar el proteccionisme.

SETE.- Instaurar condecoracions per a les persones que s'hagin destacat pel seu proteccionisme, donant-los la publicitat adequada.

VUI TE.- Donar a conèixer la legislació proteccionista.

c) Activitats legislatives:

PRIMER.- Incitar les Autoritats perquè aprovin i perfeccionin normes de caràcter proteccionista.

SEGON.- Proposar a les Autoritats competents projectes legislatius o esmenes als redactats per ells, relatius a animals domèstics procurant que, com a mínim, es concedeixi audiència a la societat, i oferint la seva participació per a la redacció o perfeccionament de normes proteccionistes.

D) Activitats Sanitàries:

PRIMER.- Vetllar pel compliment de les normes sanitàries que beneficien els animals.

SEGON.- Lluitar contra l'abandó d'animals.

UNA HISTÒRIA DE ROMA

A més de tenir el circ, el llatí, les legions, i les primeres carretes, els antics habitants de Roma, varen ésser de les primeres comunitats que varen organitzar un primer Parlament o Senat, al qual s'aprova-ven lleis que encara avui són matèria a tenir en compte per part dels estudiosos del Dret. Malgrat el seu caràcter oligàrquic, vist amb els ulls dels ciutadans de segle XX, el "Senatus" es considerava com a representant del poble romà, malgrat que amb el temps, i com la majoria de les formes de govern esdevingué un instrument al servei de pocs, i no pas del poble.

Per tot això podem afirmar que els nostres parlamentaris són, en certa manera, hereus dels Senadors, si bé l'accés a

la condició de parlamentari, ha estat posat més a l'abast d'ençà de la Revolució francesa. A hores d'ara per a ésser parlamentari, tant a Madrid com a Barcelona, com segurament al Parlament de Roma, gairebé no cal ni saber res més que llegir i escriure; i els actuals romans han assumit totalment aquesta premissa, i han aconseguit assegurar al lloc de parlamentari personatges tant polèmics, com pot ésser un futbolista o bé una artista d'espectacles pornogràfics.

Particularment considero que aquesta ha estat una mostra de valentia i maduresa per part dels italians, producte en certa forma, de la llarga tradició parlamentària i del seu caràcter innovador.

I vet aquí que un bon dia

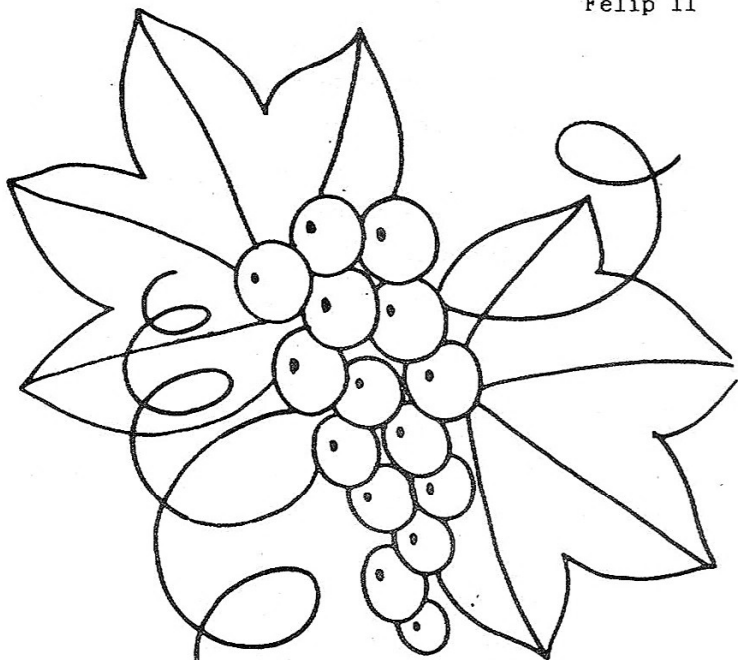
l'artista que dèiem abans es decideix a fer un tomb pels defereents parlaments d'Europa, i que toca als de l'Estat espanyol, però quina devia ésser la seva sorpresa quan li és privada l'entrada a l'edifici on els seus col·legues de Madrid deien de les seves; i és clar els assenyats diputats del Parlament de Catalunya, amb el seu president com a cap, no poden ésser menys i també li barren l'entrada, adduint que aquesta senyora solament volia promocionar-se publicitàriament, i que el seu

passat i present era prou escandalós com per a posar-li la porta pels nassos.

Està clar que els Presidents dels respectius parlaments no creuen escandalós que algun que altre parlamentari faci una vecaina, durant els plens, ni que els membres de les majories es dediquin a aprovar les lleis tal i com venen dels respectius governs sense gairebé ni llegir-les.

No, senyors, l'escàndol està en un pit enlaire!.

Felip II

CAMINS DE REGRESSIÓ?

Es difícil de determinar quan un poble avança, com a comunitat humana, cap a aconseguir cotes de benestar social fins ara inabastables o quan retrocedeix, i és difícil perquè molts cops els guanys materials (cotxes, televisors i altres galindanes) no són ben bé un progrés de la comunitat sinó que són només guanys materials individuals i que lluny de fer créixer la comunitat com a tal, fan créixer molt més la satisfacció personal, l'individualisme i l'aïllament d'aquells òrgans (home-dona) que en conseqüència són els que formen la societat. Dit amb altres paraules: pot ser que els individus, un a un, siguin rics i que la comunitat (tots en conjunt) sigui pobra perquè els individus només els interessa la comunitat per aprofitar-se'n de cara al seu enrequeiment personal, en comptes d'aportar tot el seu esforç a la comunitat de cara a enrobistir-la i fer créixer un benestar comú.

Podem dir que estem treba-

llant per ferdesaparièixer la comunitat (la qual sembla que no ens fa falta) per a potenciar l'individualisme que, aquest, sí que ens interessa i ens satisfà a tots.

Cada cop més les persones som només un número dins d'un ordinador, un número que mai no farà una quantitat (que seria la comunitat) sinó petites xifres individuals, personals i intransferibles, i com a xifres ens acostumem a viure i a pensar en solitari. No som homes ni dones, sinó que som només "individus". Un altre ordinador podrà fer (i de fat ja n'hi ha que ho fan) barrejar xifres i aparellar els números parells (mascles) amb els senars (femelles) de cara a incrementar o a formar noves xifres. Les xifres són, doncs, les persones i la màquina és un substitut de la societat que no causa problemes.

Això, dit d'aquesta manera, pot ser que faci riure, però lluny de ser un acudit és una realitat esfereïdora, i que per

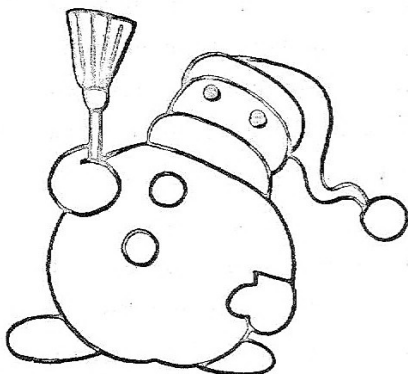
adonar-nos-en només cal parar
esment al que passa al nostre
entorn. I sort encara que, no-
saltres, vivim en un poble, en
un poble petit, i que vulguem o
no ens coneixem tots i això ens
fa encara una mica humans.

Tothom es pregunta on ani-
rem a parar i ningú no en té la
resposta. El futur és incert. La
tècnica es menja la raó, la mà-
quina l'home i la dona, l'indi-
vidualisme es menja la societat,
i aquesta societat cada cop més
freda i immutable es emnja la
raó de ser humans. Tots ens
apassionem per les màquines, per
la tècnica, pel progrés de la
ciència... Quants s'apassionen
per l'humanisme, pel sentiment
de solidaritat amb la dissort i

el sofriment dels altres ?.

L'home i la dona estem
classificats, científicament,
com "animals socials" (que ens
necessitem i depenem els uns
dels altres), aquest concepte no
l'hauríem de fer variar... Les
màquines són només per a fer-les
treballar al nostre (el de tots)
profit i no perquè ens vagin re-
tallant la nostra llibertat, la
nostra capacitat de il.lusionar-
nos, d'emocionar-nos per les co-
ses dels altres, d'entendrir-
nos, de sentir-nos generosos i
sobretot la nostra capacitat
d'estimar com qualsevol home o
dona que viu i treballa disn
d'una comunitat responsable,
oberta i pluralista alhora.

Arna

EL BON NOM

Catalunya, una bella història de més de vuit cents anys de sobirania política que va des del temps de Guifré I, fundador de la dinastia del Casal de Barcelona, fins a Felip V, ja que amb la caiguda de Barcelona l'11 de Setembre del 1714 (Guerra de Successió), Catalunya perdia els seus privilegis i llibertats sota la imposició de l'absolutisme borbònic. Es llavors que es constitueixen els actuals "ajuntaments" regits pel conceller en cap amb el nom d'"alcalde".

El nom de les primeres administracions municipals, a Catalunya, foren els "consolats" fundats per Pere I de Catalunya, II d'Aragó, la primera autoritat del qual era anomenat "cònsol en cap". Jaume I, el Conqueridor, transformà el "consolat" en "pa-

eria" i en "paer major" el seu màxim responsable. La figura de "batlle", nom tan de moda ara, era nomenat directament pel monarca.

Tot i aquest tàndam de mots en què eren anomenades, oficialment, les administracions municipals a Catalunya, de sempre el nom de l'edifici on aquesta recidia era el de "casa de la vila", i mai (com ara que manen les esquerres) "ajuntament".

Institucionalment, el cartell on hi posa AJUNTAMENT és correcte, però seria molt més normal que hi posés CASA DE LA VILA.

Amb el cartell AJUNTAMENT som monàrquics i amb el de CASA DE LA VILA republicants, que és el que som la majoria de catalans.

Ramon Argilés

EL DIA QUE VINGUIS AMOR

El dia que vinguis amor,
el dia que vinguis per a quedar-te per sempre,
diguem-ho abans,
per telèfon,
per un amic,
amb una carta o simplement nota,
qualsevol cosa que em posi alerta.
Ja saps com sóc de lent
i el que em costa a vegades de reaccionar;
jo, com sempre, t'estaré esperant,
i, com qui posa a l'hora un rellotge,
prepararé el meu cor per a rebre't,
i en el gerro gran, hi tindrè una rosa.

J. M.

EN TONET CRESTOR

(CONTE DE REIS)

Fa molts i molts anys que, tots els hiverns, baixava fins a Artesa del Pla, un pastor amb un gros gramat de bous, cabres i crestons d'onormes banyes des del seu poble de la muntanya. Venia sempre sol, només acompanyat de mitja dotzena de gossos d'atura i de tres mastins del Pirineu. A Artesa del Pla tothom el coneixia, i no pas per haver-hi parlat ja que, esquerp com era, esquivava de parlar amb ningú si no era amb els seus gossos o bé per alguna cosa estrictament necessària per la seva conveniència, però el seu posat patriarcal, alt i escardalenc era familiar a tothom.

aquell any, com tots els altres, quan creuava els carrers del poble camí de la Plata del Pla, on tancava, la canalla criava en veure'l:

Ja arribat de les muntanyes
lo Tonet Crestor,
carregat de banyes
i d'un gros sarró,

carregat d'esquelles
i de tuf de mastí,
no porta espadenyes
però sí un bot de vi.

Molts d'aquells xiquets i xiquetes no tornarien a veure en Tonet Crestor fins a la primavera que tornaria a creuar altra volta els mateixos carrers, però en sentit contrari. En Tonet Crestor, que en realitat es deia Jaume Bregosó (però que això no importa per a la nostra història) s'instal·lava a la Pleta del Pla i des d'allí sortia a pasturar per les planes del secà. Segons la gent, era un bon pastor ja que cuidava molt bé el ramat i sobretot tenia cura que aquest no entrés a les terres sembrades o a les plantes d'olivers, i per això els pagesos no n'estaven gens queoxosos. De tant en tant baixava al poble a proveir de queviures, sobretot de pa, i era precisament el flequer uns dels pocs artesencs amb el qual es creuava alguna parau-

la, ja que aquest, a més a més del pa, li guardava l'olí i les trumfes, i també si li convenia li fei algun encàrrec. Un any fou precisament aquest forner el que va alertar el poble que ja feia dies que no havia vist en Tonet Crestor i per això mateix una colla de veïns van arribar-se fins a la Pleta del Pla per veure si li passava alguna cosa. El van trobar prostrat al seu jaç abatut per una febrada. Els veïns en van tenir cura i van treure el ramat a pasturar fins que ell ja es va poder valdre, però d'això no en va donar mai les gràcies a ningú, era tan poc comunicatiu, tan eixut que no va saber com fer-ho. D'aquella feta la gent del poble se'l va mirar una mica de mal ull i va començar a dir-ne mal, i fins i tot algú li va treure aquestes colles:

A la Pleta del Pla
hi ha un psator sorrut,
no diu mai bon dia
no diu mai salut.
Si el trobeu malalt
no el vulgueu cuidar;
que se'l mengin els corbs,
res de bo es perdrà.
Aquell hivern transcorria

amb tota normalitat dins la monòtona rutina de cada any; boires i gelades, gelades i boires, i en Tonet Crestor passava dies i dies sense parlar amb ningú. Pels vols de Nadal va començar a bufar una morellia suau, però freda i tallant com una fulla de ganivet, després el cel es va anar tapant, llis i espés i començà a nevar; de primer lentament i després amb més força. La nevada fou d'aquelles que es recorden i la neu durà dies i dies. A les vegílies de Reis, en Tonet Crestor va baixar al poble a proveir de pa i de tot allò que menestia. En ser a la fleca sentí conversar la gent que, amoïnada, es lamentava que en estar el poble incomunicat a causa de la neu, els Reis Mags no podrien venir a portar cap joguina als nens i nenes i que per això la canalla d'Artesa del Pla hauria de passar tot l'any sense poder jugar. En Tonet Crestor sense dir no bèstia ni ase, es carregà la saca dels subministres al coll i se'n tornà cap a al seva residència.

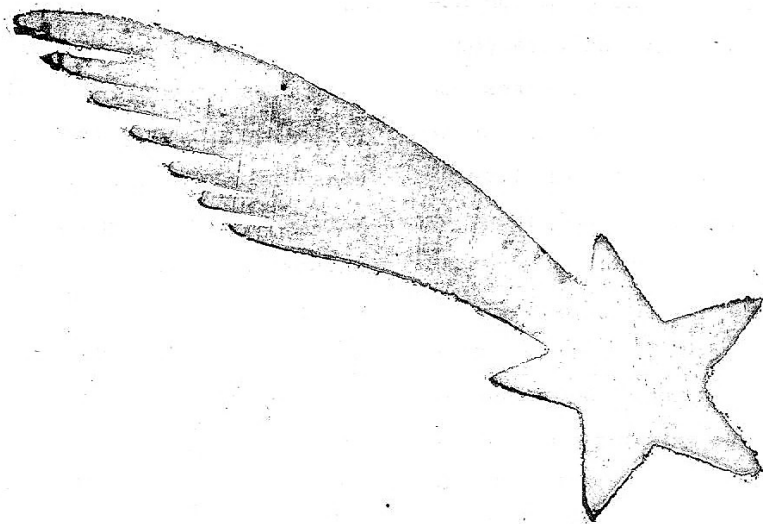
Però aquell any sí que van pasar els Reis Màgics per Artesa del Pla; algú els va veure mun-

tats en uns rudimentaris trineus estirats cadascun per sis crestons d'enormes banyes i per un impressionant gos mastí dels Pirineus que deia de davanter. La gent d'Artesa va comprendre de seguida que allò havia estat obra del Tonet Crestor (que ningú s'explica encara com s'ho va fer per trobar-se amb els Reis per oferir-los els seus crestons) i es van adonar que l'havien jutjat malament, ja que aquest, amb la seva acció, els havia demostrat que era un home just i agraït, però que pel seu tarannà ermètic i a la vegada

tímid no havia sabut demostrar el seu agraïment als favors que havia rebut. Sigui com sigui, aquesta vegada, havia deixat ven clar (i també sense parlar) que ells estimava la gent, que era un bon home, capaç de sacrificar-se pels altres sense demanar res a canvi.

Amb els anys ha desaparegut la Plata del Pla (només ens ha quedat el topònim), però en Tonet Crestor, per molts anys que passin, romandrà viu dins del record de la gent d'Artesa del Pla.

A. Costafreda

¿CRÍTICA APASSIONADA

DELS SISTEMES POLÍTICS

DE DEMOCRÀCIA FORMAL

I ECONOMIA CAPITALISTA?

La part Occidental del taló d'acer, és la que ens han fet conèixer, com a Món lliure. L'única zona del planeta on la Democràcia es troba en el seu estat natural. La Llibertat, envolta aquesta part del món com un éter, com un immens llençol blanc de suavitat indescriptible, com un fluid imponderable. És en aquestes condicions on només es pot desenvolupar la societat d'homes i dones lliures. La Justícia Social i l'economia de lliure mercat fruit del liberalisme econòmic, garanteixen el seu desenvolupament. Això és el que sempre ens han explicat i ens ho repeteixen contínuament tant els mitjants de comunicació, com els polítics que ens ha tocat en sort o desgràcia de partir. Tots els partits es barallen de vegades desafortadament,

però no qüestiona la supervivència del sistema, almenys de manera principal. La bondat del sistema està fora de dubte. No hi ha, o no els veig, filòsofs d'una certa entitat, que estimin per una alternativa de canvi o Economistes que tinguin una alternativa científica de superació de l'economia de mercat.

Amb tot, hu ha gent, que encara es pregunta: ¿Es la llibertat en els sistemes democràtics una falàcia?. ¿La prosperitat de la que premeixen, els països capdavaners del sistema, és fruit de la rapinya i l'explotació del tercer món...?. Jo, que no sóc filòsof oficial ni professional de l'embolic i quan vull junt amb altres arreclar el món, rebo per resposta de la saviesa popular l'acostumat: "val-

dria més que es cuidés d'arreglar casa seva". Tinc, ho confesso, de vegades els meus dubtes, que per molt que m'esforço no aconsegueixo d'aclarir. Però això rai, el mal és que des de fa una temporada, estic fet un embolic. I és per això i res més que escric aquestes ratlles, a veure, si hi ha algú que hi vegi més que jo. Admeto tot tipus de suggeriments.

Els fets que m'han embolicat, llevat d'algunes consideracions, els he llegit a la premsa, en un curt espai de temps.

Tenia, fins fa poc, un respecte rigorós per la justícia, però cassos com el de Bardellino (famós capo mafiós) detingut a espanya, dedicat a al noble tasca de blanquejar diners negres, ha qüestionat la meua consideració. La Justícia italiana demanà l'extradició, però dos jutges del tribunal suprem, optaren per donar-li vacances, quan sabien que era la peça clau que faria possible desarticular la màia italiana. de res no va servir, saber després que els dos magistrats s'entenen amb la "Madame" que controlava la prostitució de luxe madrilenya, protegida de

Bardellino. El pardal ja havia volat.

O el cas, del Jutge José Donato, a qui el Consell del Poder Judicial ja havia suspès per un any, per donar vacances a l'ultra Hellin, assassí de la militant del P.S.T., Yolanda Gonzalez. En tornar a exercir de nou, volia deixar anar al complice de l'anterior, Abad.

O el jutge d'Almendralejo, que va denunciar un parell de nuvis, perquè s'estaven grapejant en un bar. Els va dur a la presó i al cap d'uns dies el noi desesperat es va suïcidar a la cel.la.

O el jutge de Huelva, que va processar dues noies, perquè prenien el sol amb la pitrera a l'aire.

O el de Pamplona, que volia processar l'advocadessa Almeida, perquè va criticar en públic la visió del jutge sobre l'abortament. O el processament de l'Alcalde de Xerès per dir que "La Justícia és un cachondeo".

Com contrasta, la conciència, laxa o escrupulosa dels jutges, amb els fets que denunciava el dia 29 de Novembre d'enguany el Diari de Barcelona,

que Espanya, és la veritable pàtria de la delinqüència d'alta volada mundial i la Costa del Sol, la seva Autonomia particular, allí, entre altres perles, et pots trobar a la "bouttique" de moda o en una partida de Golf, a Clifford Saxe, James Everett, Ronald Knight, Frederic Foreman, que van assaltar el Security Express i els dipòsits d'or i joies d'American Express a l'aeroport de Heatrow, per un import de set mil millions de pessetes. O el senyor Nacachian, pare de la nena Melodie, que tants diners ha fet guanyar a la premsa de color rosa beneit del país, al que no deixen entrar a Anglaterra acusat de tràrtrar a Anglaterra acusat d'ésser el cap de la Prostitució del Soho londinenc, ni al Japó acusat de tràfic il.legal d'or. O un dels caps de l'assalt al tren Correu de Glasgow, que viu tranquil.lament a Mojacar, o els senyors King, Kennedy, Brookes i Duran, considerats per la Interpol, com a traficants de pes de la droga mundial i la "plèiade" d'hampons de segona fila, que controlen per entretenir-se, la prostitució, la droga i el joc

de la zona, utilitzada com a escola de pràctiques. No és casualitat que de la Costa del Sol en diguin a Anglaterra, la Costa del crim.

I què ens diuen els diaris de la policia? Que si hi ha una màfia policial, acusada de l'assalt als dipòsits de Seguretat del Banesto a Madrid, del cas Nani, del tràfic de joies robades...

O els dos Guàrdies civils, detinguts a Oyarzún, acusats de posar bombes al Pryca local, perquè aquest no va voler pagar, l'extorsió de la qual era objecte.

I de l'acusació del jutge de Bayona, que darrera dels Gal hi ha la mà del subcomissari, Arnedo de la xefatura de policia de Bilbao pel qui demana l'extradició. Li concediran?.

I de la baralla de les policies de Cadis, que me'n dieu?. Els municipals acusen la Policia Nacional de traficar amb droga i aquests als altres de dedicar-se al contraban.

I dels polítics professionals, què en podem dir?. Hem de callar per no fer trontollar el sistema? Què hem de pensar

d'uns senyors que aproven, uns presupostos, amb un augment per a les pensions del 4 per cent, un pagès cobrant molt, cobrarà 36.500 Ptes i s'aproven al mateix temps, una pensió de 150.000 Ptes. pel fet d'haver estat Parlamentari, algun cop, ni que sigui tan sols un mes. O els membres de la Diputació de Lleida, que s'augmenten el seu sou en un 40 per cent. No fóra convenient -apunto-, predicar amb l'exemple, ho això només és una frase?.

I de la disciplina, clarament estalinista, dels partits, amb una estructura vertical, on no es respecta ni la llibertat de vot, ni de consciència. Al que no creu i no fa el que diu la direcció, se l'expulsa, sense comentaris. Uns afiliats, tan dòcils i pusil.lànimes, no els té ni el mateix Jomeini.

Aquest desgavell, no es propi solament de la Península. A Itàlia s'ha posat al descobert el gran negoci del sistema parlamentari. Els Polítics d'aquell país, s'embutxaquen il.legalment 900 milions de pessetes diàries. La Societat "Corrupció S.A." com publica el Diari de Barcelona de

l'últim diumenge de Novembre, està en el lloc dotzè del Ranking d'empreses, rera "Olivetti" i davant "Alitalia". Juntament amb la corrupció econòmica arriben a moure's a Itàlia, un Bilió i mig de pessetes. Això ho assegura el Professor Franco Cazzola catedràtic de Ciències Polítiques de la Universitat de Catània i diu que això només és la part que es veu d'aquest gran iceberg. En el 58% dels casos de corrupció, s'hi troba embolicada la Democràcia Cristiana, que té el 30% dels vots. Els Socialistes Italians, es troben en el 33% dels casos, amb només el 10% del vots. Amb un 4'5% de casos, el partit Socialdemòcrata. I amb només el 3% de casos el Partit Comunista, amb un 30% dels vots. Segons el Professor Cazzola, la corrupció, ha entrat tan dins de la cultura del ciutadà mitjà, fins al punt, que ja no és considera com un delictes, de tan normal que s'ha fet.

I què podem dir de l'Església, la quàl, segons "El País" del dia 7-12-87 a mitjans dels anys seixanta, tenia el 15% de les indústries que cotitzaven en Borsa a Anglaterra aproximada-

ment 70.000 milions de pessetes d'aquell temps. A la mateixa època les inversions de l'Esgrè-sia a Itàlia, pujaven 12.000 milions.

També ultimament l'I.O.R. -per entendre'ns el Banc Vaticà- ha estat embolicat en l'afaire del Banc Ambrosià, concretament el seu responsable, l'anomenat banquer de Déu, el Cardenal Marcinkus a qui l'Estat italià ha demanat l'extradició, i el Vaticà no l'ha volgut concedir. Els socis de Marcinkus, Michele Sindona i Roberto Calvi, van morir en circumstàncies estranyes, abans de poder declarar, l'un enverinat amb un "carajillo" de cianur a la presó i l'altre penjat en un pont de Londres. Ara Monsenyor Marcinkus, diuen que viu reclòs al Vaticà on ha canviat el seu habitual "Bourbon" amb gel, per un bon Wodka Polac i cito textualment. I no parlem de les fabuloses reserves d'or que l'Església té als USA, per garantir, diuen, les obres de caritat i la seva continuïtat "si-ne die".

No vull entrar a criticar a Filòsofs tan eminents, com Fernando Savater, que en un article

al País compara al Che Guevara amb Rambo. O a metges, sempre tant preocupats, pel seu status social, que a Cadis, trasplanten ronyons cancerígens enloc de sans. O als banquers espanyols, que tenen una visió de la política tant clara, com la dels seus assessors, que els aconsellen finançar l'operació Roca amb 1.500 milions de pessetes, en la cagada més gran de les finances espanyoles. I ara per postre l'assumpte, de les OPAS, que ha fet preguntar a Vazquez Montalban en un article "¿Seràn tontos?".

Voldria fer, també una consideració, a tots els que creuen en l'economia de lliure mercat. El Crash de la Borsa Newyorkina del passat 19 d'Octubre, de conseqüències imprevisibles, ha enterrat definitivament, els apòstols del Capitalisme salvatge, seguidors de l'escola de Chicago i del seu líder el Nobel Milton Freadman. S'ha acabat el somni de deixar jugar el mercat sense la tutela de l'Estat, d'intentar engegar el motor de l'economia baixant impostots i augmentant el dèficit públic, perquè el sistema, com s'ha vist se'n po-

dia anar a fer punyetes. Per a superar la por d'una recessió com la del any 1.929, és necessari segons John Galbraith, baixar molt els tipus d'interès, reduir les despeses armamentistes, oblidar-nos de la dèria de la inflació, si aquesta no es dispara en excés, i augmentar els impostos, sobretot a les classes altes, les quals per la seva especulació avara, han posat el sistema en perill. De la mateixa opinió, és el Nobel Paul Samuelson. Aveure si prenen nota en Reagan, la Thatcher i els seus adlaters entre ells, el Sr. González.

I nosaltres, els d'apeu, com hem de comportar-nos, hem d'ésser crítics amb el sistema? ja ho tenim bé.

A l'Estat espanyol, un 20% de la gent que està en el mercat de treball es troba a l'atur forçós. Una part massa important del jovent, enfonsada en el pou de la droga. Amb quantitats de barris de les grans ciutats, transformant-se a corre-cuita en ghettos, dels que serà fàcil entrar, però més difícil escapar-se'n. Què és per a aquesta gent, la llibertat, àdhuc per molts de

nosaltres, de les classes més humils?. Segons el professor Sanpedro, la llibertat per als pobres i les classes menys afavorides, no passa d'ésser una fal·làcia, una broma de mal gust. Si en un sistema com el nostre, hom no disposa de diners, resta forçosament presoner, no pot fer res del que voldria, llevat de sobreviure i encara amb entrebancs.

Encara, però, hi haurà qui digui "...sí, sí, però en una Democràcia formal, aquestes coses que es denuncien es poden saber, que en l'altra banda del telo d'acer tot això s'amaga..."

Pobres il·lusos. I aquí també s'amaga. Bona part del que se sap, surt a la llum pública com a conseqüència d'un ajustament de comptes, entre interessos oposats o fruit de lluites polítiques intestines. Penseu, ho poso com exemple, que la Dictadura Argentina, es gastava quantitat de milions comprant el silenci o l'aprovament de grans signatures del periodisme Europeu i també d'Espanya, periodistes encara avui de gran anomèndia.

Conclusió: Perdut el para-

dis. I'huma s'ha nagut de desen-
volupar en, un ambient hostil,
que lluny de domar-lo, encar
l'ha complicat més. No podem
cantar la perfecció de res, per-
què la perfecció no existeix. En
aquesta part del planeta, m'a-
treveixo a opinar, que tampoc no
ens aniria gens malament fer-nos

la "new look" i apuntar-nos, a
la Perestroika -reestructuració-
i a la Gladnost -transparència-.
Jo mateix rellegint aquest es-
crit, m'adono, que de Gladnost
potser m'he passat, però a l'ar-
ticle literàriament parlant, li
manca una bona dosi de Peres-
troika.

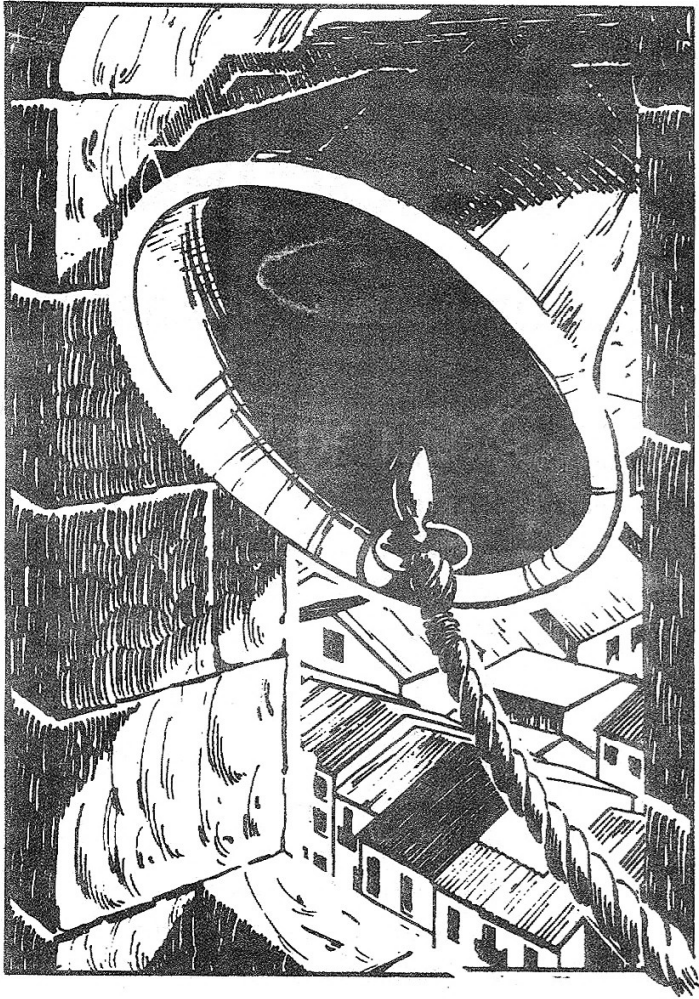
Felip Domenech i Costafreda

NADALES

Sento el fred de la nit
i la simbomba fosca.
Així el grup d'homes joves que ara passa cantant.
Sento el carro del apís
que l'empedrat recolsa
i els altres qui l'avencen tots d'adreça el mercat.
Els de casa a la cuina
prop del braser que crema
amb el gas tot encés han enllestit el gall
Ara esguardo la lluna que m'apar lluna plena
i ells recullen les plomes
i ja enyoren demà
Demà posats a taula oblidarem els pobles
-i tan pobles que som-
Jesús ja serà nat.
Ens mirarà un moment a l'hora de les postres
i després de mirar-nos
arrencarà a plorar.

Joan Salvat-Papasseit

Revoltant en mig del finestral
diu la campana amb avidesa:
us desitgem des d'aquí a Artesa
un bon i engrescador Nadal.

FOKLOR

ARTESENC (3)

(DEL POBLE I DELS CARRERS)

Com ja el subtítol indica prou bé, en aquest apartat hem intentat d'aplegar totes aquelles cançonetes i cobles que d'una manera o altra ens parlen dels carrers i del poble d'Artesa. Que parlin del poble d'una manera implícita només en tenim una (que és la que posem primer), les altres s'hi refereixen més o menys directament, o bé hi tenen alguna relació:

Abans el poble d'Artesa,
semblava un mas robat,
però ara que n'han posat la llum
ja sembla mitja ciutat.
Bombilles i palomilles
i la nova instal·lació,
no deixen de ser un adorno
per la nostra població.

oooooooooooo

Quina desgràcia per un poble
no poder sentir tocar
ni campanes ni rellotges
amb tants quartos que hi ha.
Quan n'era alcalde lo Xero
campanes se'n van trencar,
com que hi havia el seu fill
no voler pagar.

Encara que no parli del poble (aquesta que segueix) sí que parla de la poca destresa d'un dels seus agutzils, i per això mateix bé la podem incloure aquí:

L'agutzil té una trompeta
per tocar toc d'atenció:
sí ho fes amb una esquella
segur que ho faria millor.

Aquesta que segueix està recollida a Artesa, però parla com si fos dita pels de Puigverd. Sigui com sigui il·lustre molt bé (encara que només sigui de passada) el fort antagonisme dels dos pobles i del costum, del qual nosaltres ja només n'hem sentit parlar, d'apedregar-se mútuament quan es trobaven gent (generalment canalla) de Puigverd i d'artesa:

A Artesa fan lo Roser
i a Puigverd n'estem units:
anem joves cap Artesa
que n'estarem divertits.
Quan van arribar a Artesa
paren davant de l'estamc:
ja en surt el petit del Barrau
amb la pistola ensenyant.

Aquestes dues estrofes formen part de la cançoneta que apuntem a continuació, però que en són unes variants, encara que hem d'aclarir que totes les vam recollir d'una mateixa veu (la Ramona del Xalet) que ens les va dir plegades, i per això, més que variants poden ésser complementàries per a explicar aquesta història, però com que s'assemblen molt ens hem estimat més posar-les separades:

A Puigverd fem Sant Jordi
i Artesa fan lo Roser:
anem joves cap a artesa
que ens ho passarem bé.
Quan van arribar a Artesa
paren al carrer Nou:

la canalla a cops de pedres
fins a travessar la Font.
Ja en surt el petit del Barrau:
a Artesa no hi ballareu,
perquè n'hi ha un jove en aquest poble
que n'ha fet correr la veu.
Ja en respon lo ruc del Blanco:
n'és majoral lo Miró
lo tossino del Jové
i el morral de l'Ambrosió.

Aquesta cançoneta (que no en sabem la tonada) ja hem vist que ens diu el nom d'unes quantes cases del poble i també el nom del carrer Nou. De cobles que ens parlen d'algun carrer en tenim unes quantes de recollides que transcriurem tot seguit, però que, abans potser val la pena, que en fem un comentari:

A primers de segle (temps en què podem datar la majoria de les cobles d'Artesa) el nostre poble estava format només pels carrers del Castell, Nou, Vileta i la Plaça; la Plaça era davant de cal Boch i per això aquell carrer era el de la Plaça. La Vileta era el carrer en què hi vivia més gent i potser per això era també el més popular. El Castell era si fa no fa com ara. El carrer Nou, començava a Cal Marquet i acabava a les primeres cases del que és avui el carrer de Sant ramon (pensem que les Escoles, l'any 1916, van construir-se a les afores del poble). De Cal Marquet a l'església hi havia la Bassa Bovera (que en aquell temps ja feia molts anys que no es feia servir i que per això l'Ajuntament se la va vendre com a patis), tret d'això només hi havia les quatre cases del carrer del Portal i algunes d'aïllades pels carrers de Baix, Rabal i Fossar Vell.

Que ens anomeni el Fossar Vell, tenim una cobla recollida, però més que del carrer, pensem que fa referència als mateixos terrenys del Fossar, que ja no es feia servir. Sigui com sigui, aquesta cobla no la transcriurem ara, perquè per les seves característiques ens vindrà millor de fer-ho quan parlarem dels castella-

nismes o de la influència del castellà a les cançons i d'altres expressions que feien servir els nostres avis. Fet aquest aclariment ja podem passar a parlar de les cobles que ens anomenen els quatre carrers principals d'Artesa en aquell temps i que són, precisament, els que troben junts en aquesta cobla:

A la Vileta, en mengen veta,
al carrer Nou, en mengen bou,
a la Plaça, carabassa
i al Castell, clasques d'ou.

oooooooo

El rector en té una bombilla
que il.lumina tot el carrer,
del matí fins a migdia
i fins a la tarda també.
Al carrer de la Vileta
no hi entropussareu, no,
que el rector té una bombilla
que en fa molta resplendor.

oooooooo

A la Vileta hi ha "garses",
a la Plaça hi ha "cobatxos",
Al castell n'hi ha "colems"
i també hi ha "gitanos".

oooooooo

Al castell n'hi ha una rosa
que en feia molta aulor (olor)
de tanta aulor que feia
l'aulorava un senyor.

oooooooo

Al carrer Nou n'hi ha dos,
una a cda costat,
que no parlen amb cap xaval
si no als que porten jac.

La torera de la Plaça
en sap molt de torejar,
va venir lo Marrona de les Borges
i la banya li va clavar.

Aquesta que segueix (com la que acabem de posar) ens demostra el bon humor que gastaven els nostres avis. Al principi estàvem dubtant si la posàvem o no, perquè de fet no anomena cap carrer en concret, i per això igual es podria referir a un carrer de qualsevol poble, però com que l'hem recollida a artesa i no sabem on posar-la, hem pensat que ací no hi desentonaria gens.

Qui volgo comprar xiringues
que vingon al nostre carrer;
que són bones i barates
i a tots los culs van bé.

Encara tenim alguna altra cobla, variant d'aquestes, i unes altres que també anomenen els mateixos carrers, però hem preferit deixar-les pel mes entrant que parlarem de "Les cases i els seus renoms".

A.C.

